

***DABAS AIZSARDZĪBAS PLĀNS
AIZSARGĀJAMO AINAVU APVIDUM
AUGŠDAUGAVA***

***Augšdaugavas un Krāslavas novadi
1. daļa***

**Sabiedriskā apspriešana līdz 03.09.2021.
Sanāksme 31.08.2021. plkst. 10:00**

Izstrādātājs: Latvijas universitāte

Pasūtītājs: Dabas aizsardzības pārvalde

**ES Kohēzijas fonda projekts *“Priekšnosacījumu izveide labākai
bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ekosistēmu aizsardzībai Latvijā”***

Prezentācijas tēmas

- Dabas aizsardzības plāna izstrādes process
- Aizsargājamo ainavu apvidus “ Augšdaugava” izveidošana
- Dabas vērtības un to apdraudējumi
- Ainavu struktūrplāns

Dabas aizsardzības plāns:

- noteikts likumā «Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām»;
- **izstrādā, lai saskaņotu dabas aizsardzības, dabas resursu izmantošanas un reģiona ilgtspējīgas attīstības intereses, nodrošinot teritorijas dabas vērtību saglabāšanu**, kā arī lai nodrošinātu labvēlīgu aizsardzības stāvokli tām īpaši aizsargājamām sugām un īpaši aizsargājamiem biotopiem, kuru aizsardzības nolūkā šī teritorija ir izveidota vai tiek veidota;
- plānā ietver zinātnisko informāciju par aizsargājamo teritoriju, pamatojumu funkcionālajam zonējumam, ja tāds nepieciešams, un nosaka vienotus visas teritorijas apsaimniekošanas pasākumus, lai sasniegtu tās aizsardzības mērķus;
- apstiprina atbildīgais ministrs;
- **plānam ir ieteikuma raksturs** (ar dabas aizsardzības plānu netiek noteikti jauni aprobežojumi un netiek atcelti spēkā esošie aprobežojumi! plānu ņem vērā, saskaņojot plānotās darbības un plānojot teritorijas attīstību un izmantošanu).

Dabas aizsardzības plāna izstrādes process (1):

- noteikts MK noteikumos Nr. 686 “Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību”;
- Dabas aizsardzības pārvalde pārrauga plāna izstrādi un izveido uzraudzības grupu;
- informatīvā sanāksme par plāna izstrādes uzsākšanu;
- uzraudzības grupas sanāksmes;
- **dabas aizsardzības plāna sabiedriskā apspriešana;**
- pašvaldības sniedz atzinumu;
- uzraudzības grupas sanāksme;
- iesniegšana Dabas aizsardzības pārvaldē un apstiprināšana VARAM.

Dabas aizsardzības plāna izstrādes process (2)

- Informatīvās sanāksmes ar pašvaldībām un zemes īpašniekiem – 2018.g. septembris
- Vēsturisko pētījumu analīze, apkopošana – 2018.g.
- 1. uzraudzības grupas sanāksme – 2019.g.
- Lauka darbi, plāna 1. redakcijas sagatavošana 2019.g. vasara,
- 2. uzraudzības grupas sanāksme –plāna 2. redakcija – 2020.g. augusts, 3 attālinātas sanāksmes ar LVM
- 3. uzraudzības grupas sanāksme, plāna 3. redakcija – 2020.g. decembris,
- 4. uzraudzības grupas sanāksme, plāna 4. redakcija –2021.g. maijs
- Plāna sabiedriskā apspriešana (apspriešanas tiešsaistes sanāksme 31.08.2021. plkst.10:00)
- 5. uzraudzības grupas sanāksme...

AAA “Augšdaugavas” teritorijas izveidošana

- AAA “ Augšdaugava” izveidots 1991.g. un ir lielākā aizsargājamo ainavu teritorija Latvijā, tās platība – 52 098 km²
- NATURA 2000 teritorija kopš 2004.g.
- Dabas parks “Daugavas loki” izveidots 2008.g.
- UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas nacionālā sarakstā “Augšdaugava un tās loki” apstiprināta 2011.g.
- Dabas aizsardzības plāna izstrāde no 2018.g. līdz 2021.g., laika periodam līdz 2033.g.

Dabas plāna izstrādes eksperti

- Jānis Birzaks, zivju sugu eksperts,
- Gunta Evarte-Bundere, vaskulāro augu sugu, zālāju, purvu, mežu un virsāju biotopu eksperte,
- Pēteris Evarts-Bunders, vaskulāro augu sugu, zālāju, purvu, mežu un virsāju biotopu eksperts,
- Gaidis Grandāns, putnu sugu eksperts,
- Vita Jumtiņa, ainavu eksperte,
- Vita Līcīte, stāvošu saldūdeņu biotopu eksperte (Varnaviču ezers, Šilovkas ezers, Balticas ezers, Butišku ezers),
- Aivars Markots, kartogrāfs,
- Rolands Moisejevs, ķērpju sugu eksperts,
- Ivo Narbutis, ainavu eksperts,
- Māris Nitcis, kartogrāfs,
- Gunārs Pētersons, zīdītāju sugu eksperts,

Dabas plāna izstrādes eksperti

- Digna Pilāte, gliemju sugu eksperte,
- Mihails Pupiņš, abinieku un rāpuļu sugu eksperts,
- Ieva Rūrāne, vaskulāro augu sugu eksperte,
- Katrīna Seržante, tūrisma vadības speciāliste,
- Uvis Suško, stāvošu saldūdeņu biotopu eksperts,
- Uldis Valainis, bezmugurkaulnieku sugu eksperts,
- Guntis Rozenbergs, sabiedrisko attiecību speciālists,
- Jolanta Bāra redaktore (2018.-2020.)
- Lelde Eņģele, plāna redaktore (2021.)
- Elmīra Boikova, plāna izstrādes vadītāja, tekošu saldūdeņu biotopi

Foto: Jolanta Bāra

AAA “Augšdaugava”

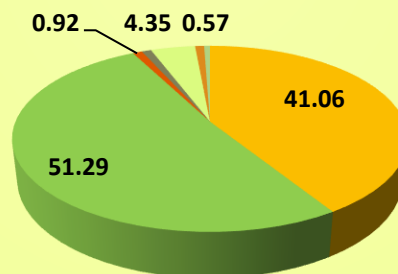
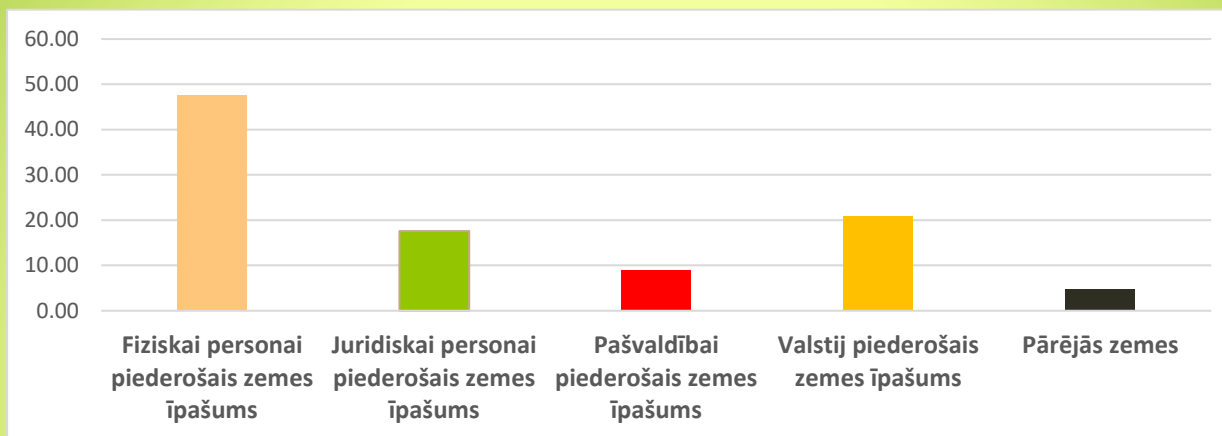
Unikāla teritorija, kas balstās uz šādiem pīlāriem:

1 - ģeomorfoloģiski neizmainīta upe ar 9 lokiem, veidojot Daugavas senielejas ainavu.

2 - ĪADT, kura pārstāvēta ar 28 ES nozīmes biotopiem un retām ES nozīmes un Latvijas floras un faunas sugām

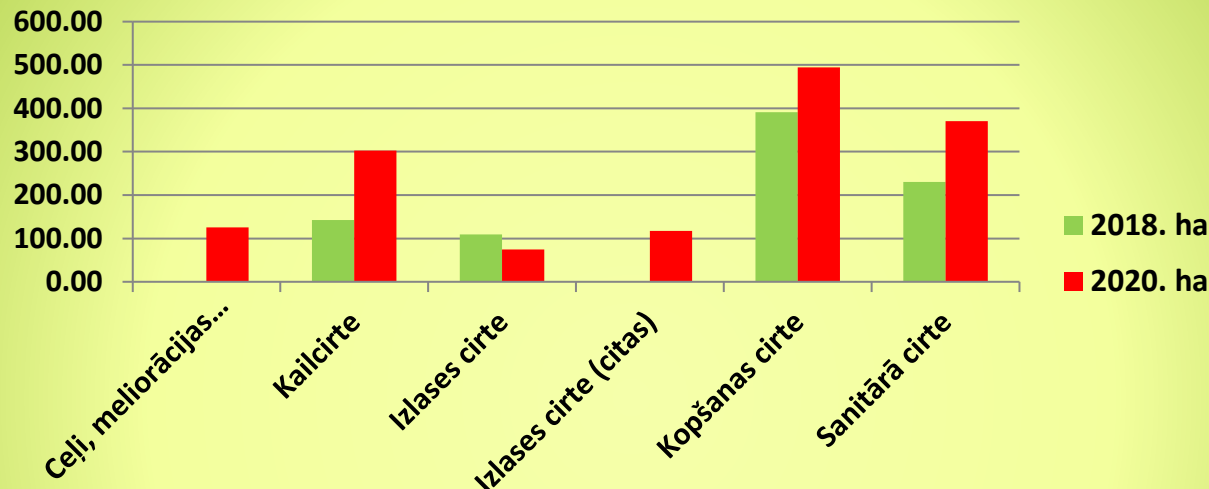
3 - Savdabīga kultūrvide, kas vēsturiski veidojusies saplūstot vairāku tautu dzīves veidam, mūsdienās izpaužoties bagātā arhitektūras un kultūrvēsturiskā mantojumā

Vispārēja informācija par teritoriju

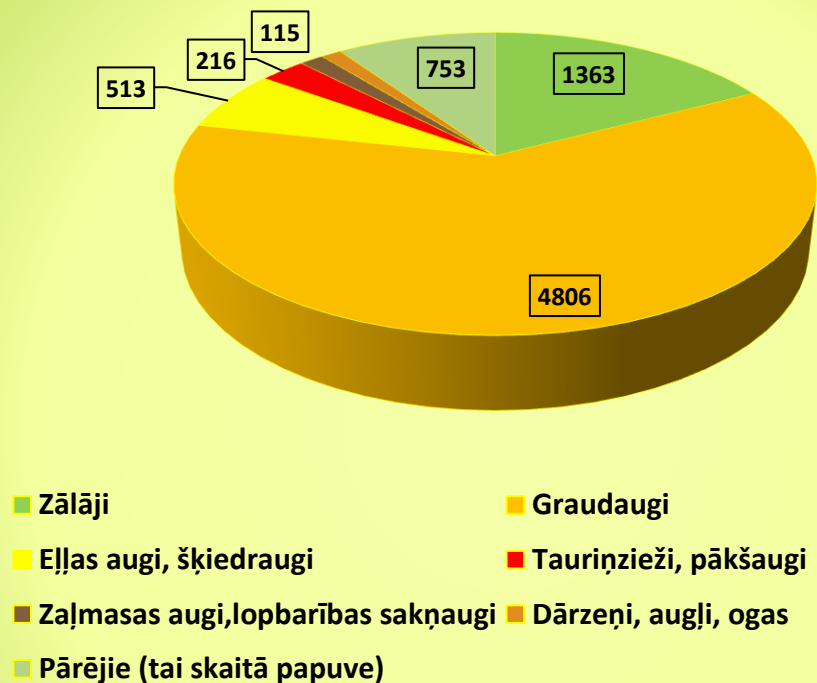
- Lauksaimniecības zeme
- Krūmājs
- Ūdens objekti
- Zeme zem ceļiem
- Mežs
- Purvs
- Zeme zem ēkām, pagalmiem

Mežsaimniecība (VMD dati, 2020.)

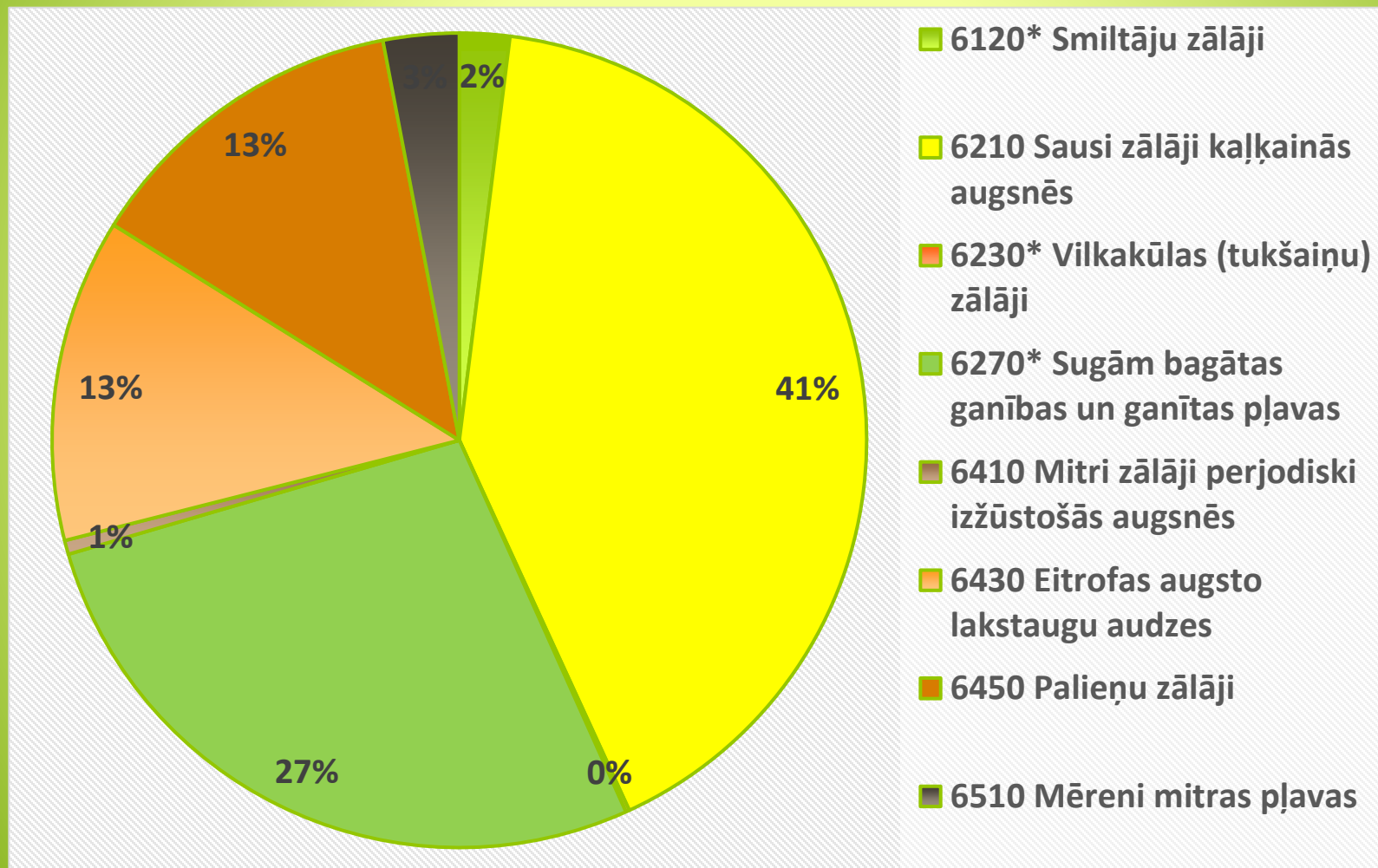
Mežsaimnieciskā darbība būtiski ierobežota tikai mikroliegumos. Dabas Parka “Daugavas loki” un dabas pieminekļu teritorijās aizliegts veikt kailcirti. Pārējā AAA teritorijā nav ieviesti papildus mežsaimnieciskās darbības aizliegumi, izņemot ierobežojumus putnu ligzdošanas laikā, līdz ar to 64,57 % teritorijas mežu faktiski tiek apsaimniekoti tāpat, kā saimnieciskie meži ārpus ĪADT. Tā kā mežos konstatēts daudz retu un aizsargājamu sugu dzīvotņu un daļai no šīm sugām meža nociršana ir būtisks apdraudējums, daudzas atradnes tiek iznīcinātas. Tāpat apdraudēti ir aizsargājamie meža biotopi. Diemžēl pēdējos gados mežizstrāde un ceļu izbūve LVM ir pieaugusi.

Teritorijā audzētie kultūraugi (LAD, 2020.)

Izcili nozīmīga dabas vērtība AAA “Augšdaugava” teritorijā ir aizsargājamie zālāju biotopi, kas sastopami galvenokārt uz terasēm un Daugavas ielejas stāvajās nogāzēs, ka arī veido palieņu zālāju kompleksus gar Daugavu un tās pietekām. ES nozīmes zālāju biotopi kopumā aizņem 931,14 ha, kas veido tikai 1,79 %, no teritorijas kopējās platības. Zālāju īpatsvara samazināšanās apdraud arī sugu migrācijas ceļus pa Daugavas ieleju.

ES nozīmes zālāju biotopi

6210 *Sausi zālāji kaļķainās augsnēs* 383,7 ha (41%)

Biotops 6210 *Sausi zālāji kaļķainās augsnēs* pie Slutišķu sādžas (Foto: P. Evarts-Bunders).

Savdabīgs smiltāju zālājs ar lipīgās sveķenes dominanci pie Lielajiem Muļķiem (Foto: Gunta Evarte-Bundere).

Krustlapu drudzene *Gentiana cruciata* Vasargelišķu apkārtnē (Foto: Pēteris Evarts-Bunders)

6270 Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas – 252,33 ha (27 %)

Vidējā ceļteka

Parastais vizulis

Ārstniecības rūgtene

Dzirkstelīte

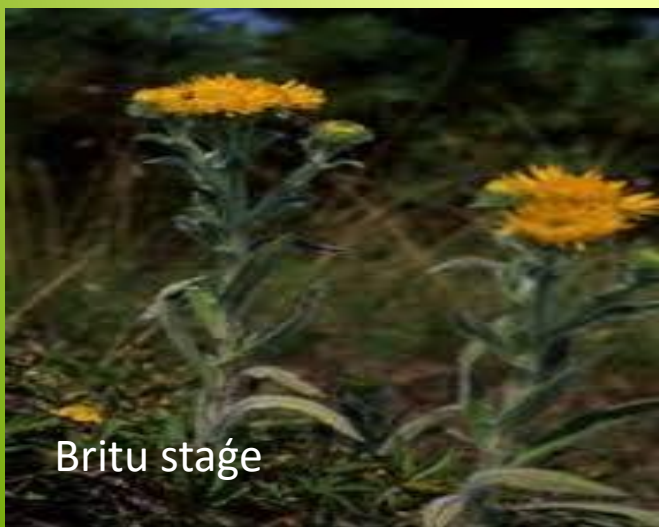
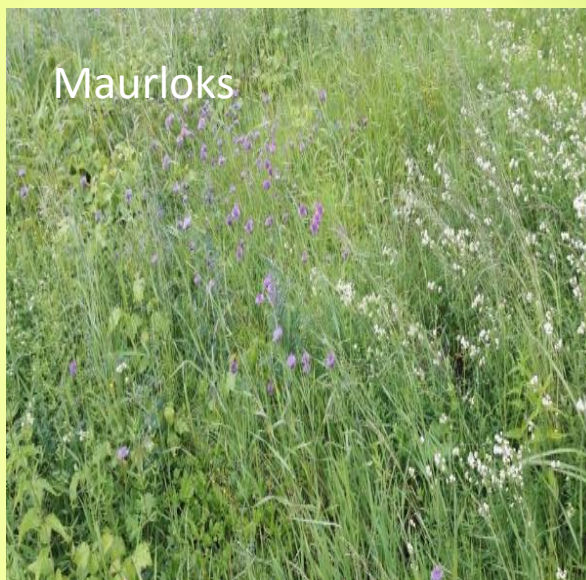

Gaiļbiksīte

Ložņu āboliņš

6450 Palieņu zālāji – 122 ha, 13 %

6430 Eitrofas, augsto lakstaugu audzes 119,50 ha (13%)

www.Dabasdati.lv

Zālāju biotopu apdraudējumi

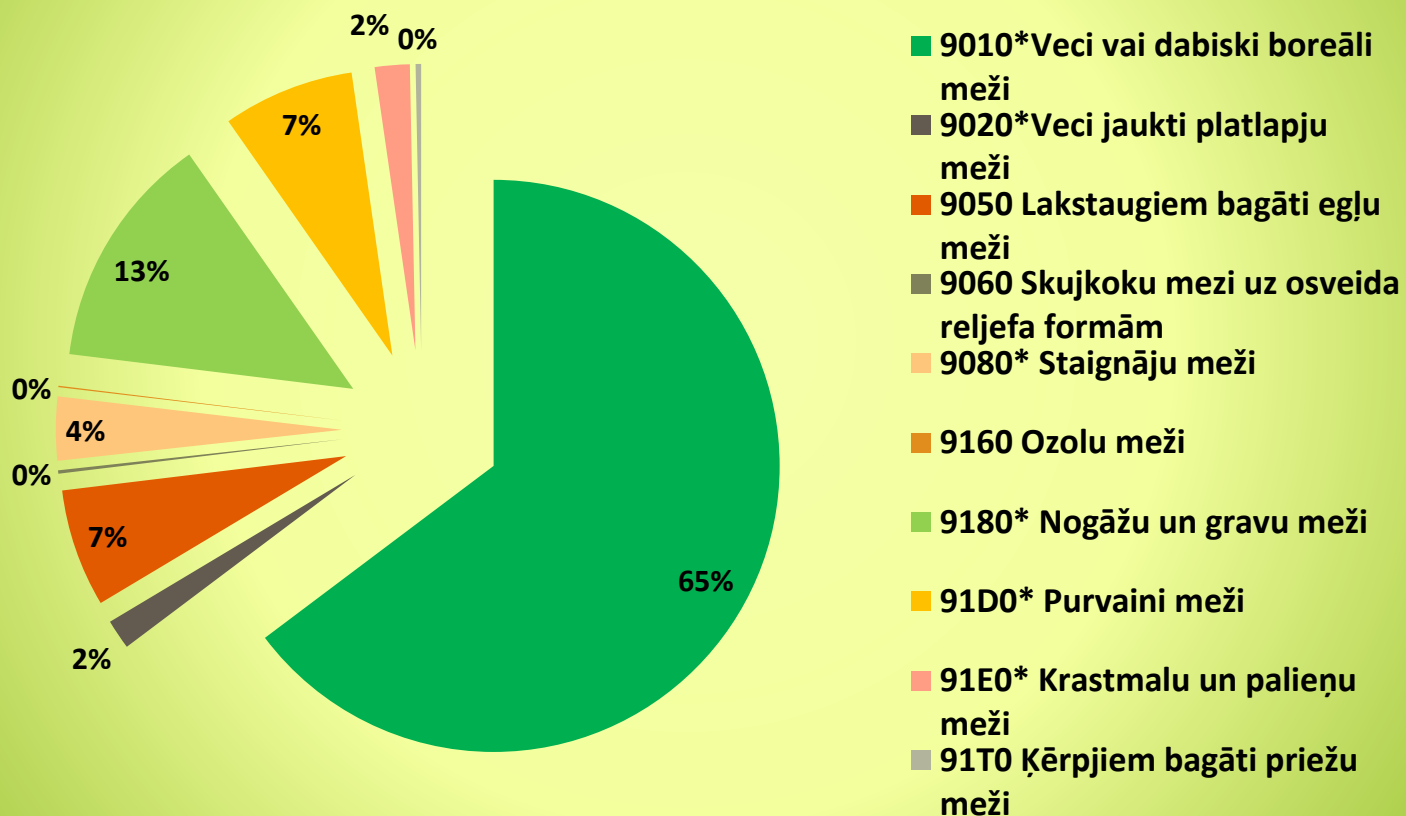

Neapsaimniekots ES aizsargājamais biotops 6210 *Sausi zālāji kalķainās augsnēs* Tartaka lokā (Foto: Gunta Evarte-Bundere).

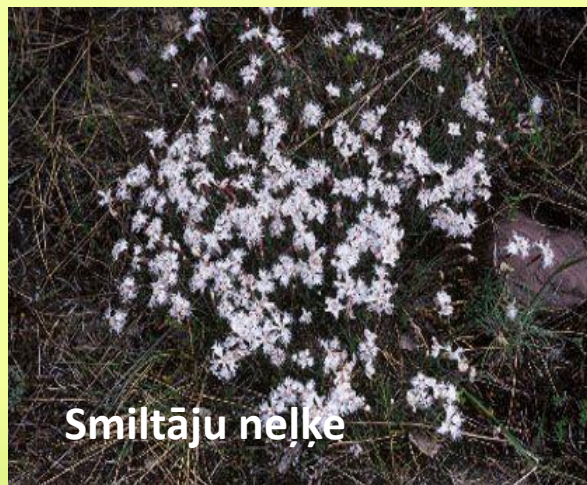
Zālāji ir nozīmīgi ne tikai botānisko vērtību saglabāšanas ziņā, bet arī reto putnu, kukaiņu sugu aizsardzības nodrošināšanā.

Zālāju biotopu ilglaicīgai pastāvēšanai ir nepieciešami atbilstoši apsaimniekošanas pasākumi, pļaušana vai ganīšana, nepieļaut to aizaugšanu vai pārvēršanu par aramzemi vai apmežosanu.

ES nozīmes mežu biotopi

9010* Veci vai dabiski boreāli meži 1077 ha (64%), tikai 2,06% no AAA

Biotopa kvalitāte galvenokārt vidēja, tikai 322,6 ha – laba kvalitāte un 16,2 ha – izcila kvalitāte, aizsardzības stāvoklis nelabvēlīgs/nepietiekams.

9180 Nogāžu un gravu meži

222 ha (13%)

Nogāžu un gravu meži Baznīcas gravā (Foto: P. Evarts-Bunders).

Parastā strauspārde

Tievā gludlape

Kārpainais segliņš

Parastā sprogaīne

Daudzgadīgā mēnesene

Nozīmīgs biotops reto sugu populācijām, īpaši mitrumu un bagātas augsnes mīlošām augu sūnu, ķērpju sugām un gliemjiem. Aizsardzības stāvoklis – izteikti slikts, īpaši Krāslavas nov.

9050 Lakstaugiem bagāti egļu meži

110,8 ha (7%)

Samēra rets un savdabīgs mežu biotopu veģetācijas veids, ko veido skujkoku mežaudze kombinācijā ar platlapju mežiem raksturīgu zemsedzi.

91D0 Purvaini meži – 124 ha (7,5%)

Gada staipeknis

Plankumainā dzegužpirstīte

Fuksa dzegužpirstīte

Purvaino mežu aizsardzības stāvoklis AAA ir labvēlīgs, jo mitrajās ieplakās esošajās mežaudzēs lielākoties nav veikti mežsaimnieciski pasākumi, arī hidroloģiskais režīms nav būtiski ietekmēts.

Mežu biotopu apdraudējumi

AAA “Augšdaugava” mežus būtiski ietekmē mežistrāde. Kailciršu rezultātā meži tiek fragmentēti un samazinās vecu un pieaugušu mežu īpatsvars. Arī izlases cirtes DP “Daugavas loki” samazina iespēju veidoties dabiskam mežam raksturīgām struktūrām un veicina izretinātā meža aizzelšanu ar lazdām. Kopšanas un sanitārās cirtes samazina iespēju mežā veidoties mirušajai koksnei. Meža biotopus negatīvi ietekmē arī mirušās koksnes izvākšana apdzīvoto vietu tuvumā. ES nozīmes meža biotopu saglabāšanās AAA “Augšdaugava” teritorijā pašlaik ir atkarīga galvenokārt no zemes īpašnieku labās gribas un piekļuves un reljefa radītiem mežistrādes apgrūtinājumiem (Dabas aizsardzības plāns, 110. lpp).

Biotops - 3150 Eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju

Biotops - 3130 Ezeri ar oligotrofām līdz mezotrofām augu sabiedrībām

Varnaviču ezers ir visas Latvijas mērogā nozīmīgs labas kvalitātes ļoti dziļš mezotrofs ezers.

Biotops - 3260 Upju straujtecēs un dabiski upju posmi

Rudņas upīte

Poguļankas upīte

Biotops - 7160 Minerālvielām bagāti avoti un avotu purvi

Foto J.Soms

Viļušu avots, Naujenes pag.

Svētais avots Balticas ezera rietumu krastā pie Krāslavas Varnavičiem
© U.Suško foto, 2017

Svētavots pie Balticas ezera

Daugava ir AAA “Augšdaugava” nozīmīgākais upju biotopu komplekss, kvalitāte - vidēja

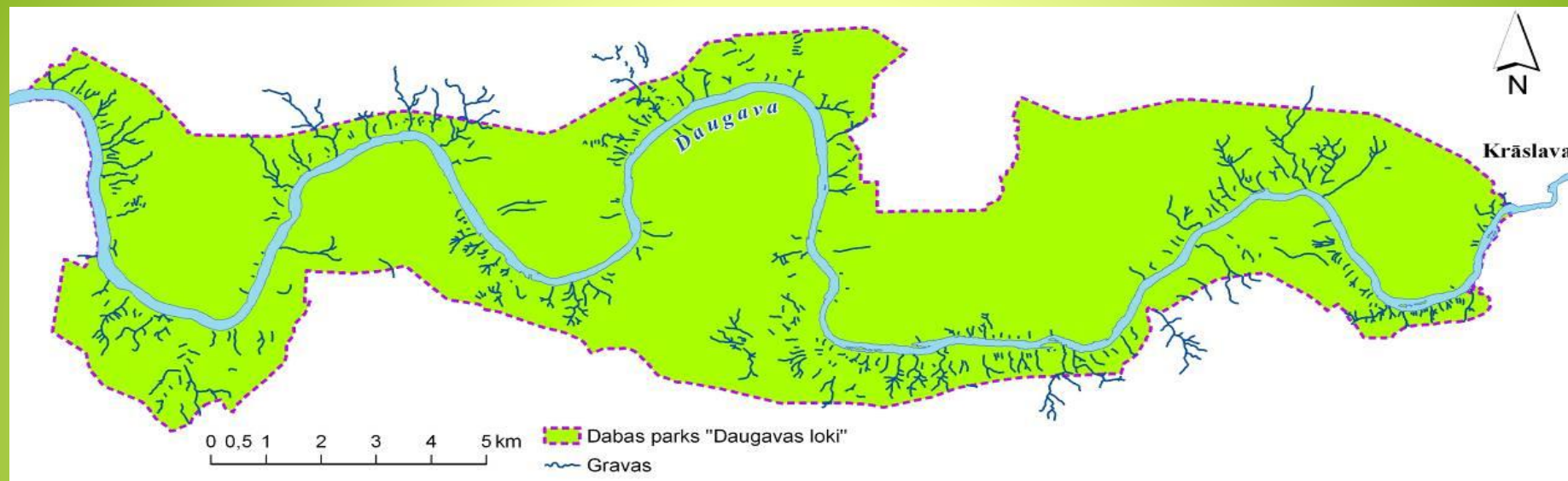

***Biotops 3260 Upju straujteses un
dabiski upju posmi - Daugava pie
Naujenes ar makrofītu joslu
(I, Druvietis, 2000.)***

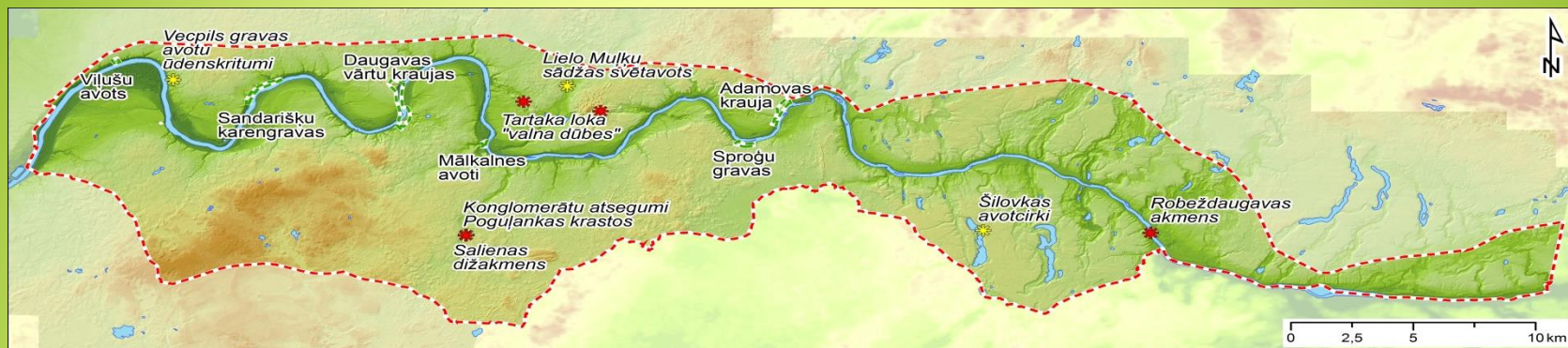

***Biotops 3270 Dūņaini upju krasti ar
slāpekli mīlošu viengadīgu pioniersugu
augāju salā pie Dorbačovas, Daugava
(A. Opmanis, 2011)***

Daugavas loki un gravas

Ģeoloģisko un ģeomorfoloģisko dabas pieminekļu izvietojums AAA „Augšdaugava”

Apzīmējumi

AAA "Augšdaugava" ārējās robežas

Lielākie virszemes ūdensobjekti

Esošie ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi

Potenciāli ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi

potenciāls valsts nozīmes dabas piemineklis

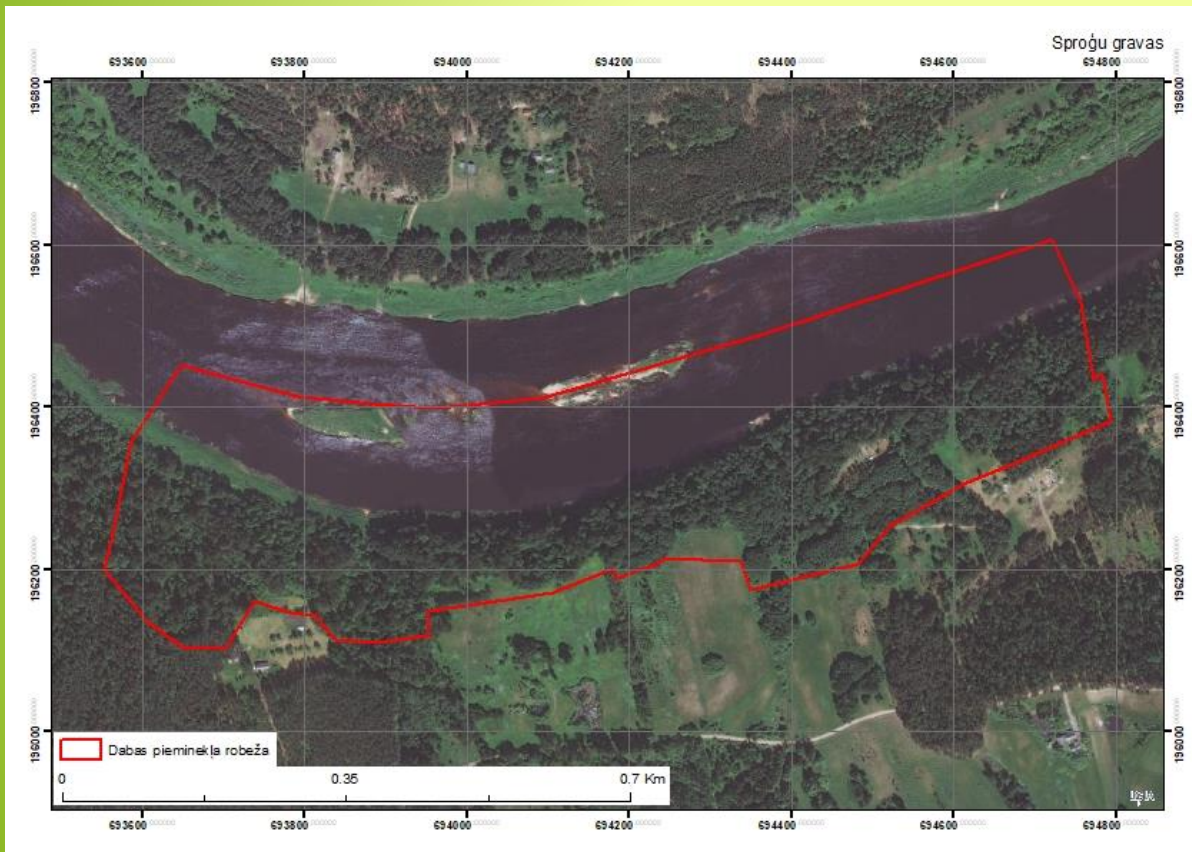

potenciāls vietējas nozīmes dabas piemineklis

Skats uz „Daugavas Vārtiem” – Daugavas senielejas šaurāko posmu starp Slutišķu pamatkrasta krauju (labajā pusē) un Ververu pamatkrasta krauju (kreisajā pusē). Foto: J. Soms

Sproģu gravas – dabas piemineklis – ģeoloģisks veidojums (www.daba.gov.lv)

**Dabas pieminekļa teritorijā
atrodas 28 gravas un Eiropas
Savienības aizsargājamie
biotopi – 3260 Upju
straujteses un dabiski upju
posmi, 9180* Nogāžu un
gravu meži, 7160
Minerālvielām bagāti avoti
un avotu purvi, 6450 Palieņu
zālāji, kā arī virkne
aizsargājamu augu sugu.**

Teritorijas ornitofaunas vērtības

- Putniem nozīmīga vieta (Important Bird Area) kopš 2004. gada (Latvijas Ornitoloģijas biedrība).
- Kā potenciāli ligzdojošas, teritorijā konstatētas **39** Latvijā un Eiropas Savienībā īpaši aizsargājamas putnu sugas, kas iekļautas Putnu Direktīvas 1. pielikumā.
- Kā potenciāli ligzdojošas, teritorijā konstatētas **16** tikai Latvijā īpaši aizsargājamas putnu sugas.
- Kā potenciāli ligzdojošas teritorijā konstatētas **20** sugas, kuru ligzdošanas vietu aizsardzībai veidojami mikroliegumi.
- Konstatētas **4 caurceļojošas, īpaši aizsargājamas putnu sugas**, kas veido ievērojamas koncentrācijas – baltpieres un sējas zoss, ziemeļu gulbis, lielais baltais gārnis.
- Konstatēta **viena ziemojoša īpaši aizsargājama suga – ūdensstrazds**.
- Dabas aizsardzības plāna izstrādes gaitā veiktas būtiskas izmaiņas Natura 2000 SDF. Pievienotas 17 Putnu direktīvas 1. pielikumā iekļautas sugas; 15 tikai Latvijā īpaši aizsargājamas sugas.
- **15 sugām** AAA «Augšdaugava» teritorijā **ir vairāk nekā 10 % no kopējās konkrētās sugas populācijas Latvijas N2000 teritorijās**

Stāvoši un tekoši saldūdeņi (1)

Ziemeļu gulbis

Liels dumpis

Mazais dumpis

Mazais ormanītis

ES Putnu direktīvas 1. pielikuma sugas

Stāvoši un tekoši saldūdeņi (2)

Jūras žagata

Mazais zīriņš

Upes zīriņš

Zivju dzenītis

ES Putnu direktīvas 1. pielikuma sugas

Pļavu un lauku putni

Mazais ērglis

Stepes čipste

Sila cīrulis

Svītrainais ļauķis

Brūnā čakste

Rubenis

ES Putnu direktīvas 1. pielikuma sugas

Potenciāli apdraudētās meža putnu sugas

Trīspirkstu dzenis

Bikšainais apogs

Mežirbe

Melnā dzilna

Apodzīņš

Melnais stārkis

ES Putnu direktīvas 1. pielikuma sugas

Īpaši aizsargājamo putnu sugu apdraudošie faktori

- **Tiešs traucējums un ar to saistītais plēsonības risks kaijveidīgo kolonijās**
- **Plēsonības risks kaijveidīgo kolonijās (Amerikas ūdele, sudrabkaija)**
- **Meliorācijas sistēmu atjaunošana, dažādu mitrāju pārveidošana**
- **Zālāju aizaugšana vai apmežošana**
- **Lauksaimniecības intensifikācija**
- **Meža biotopu fragmentācija – mežsaimnieciskā darbība**
- **Esošais zonējums un mikroliegumi nenodrošina labvēlīgus ligzdošanas apstākļus tādām meža putnu sugām kā apodziņš, trīspirkstu dzenis, mežirbe u.c.**

Teritorijas kukaiņu vērtības – konstatētas 69 **īpaši aizsargājamās un retas kukaiņu sugas**

Zirgskābeņu zilenītis (Foto: U. Valainis)

Zirgskābeņu zilenīša dzīvotne pie Muravkiem

Lapkoku praulgrauzis (Foto: U. Valainis)

Lapkoku praulgrauža sastopamībai piemēroti koki Juzefovas parkā

ES nozīmes kukaiņu sugas

apdzīvo stāvošas ūdenstilpes

Priežu mežos, purvainos mežos

Kukaiņu populāciju apdraudējumi

Spārēm un tauriņiem, kā arī citām sugām piemēroto biotopu platības samazinās, palielinoties noēnojumam upju krastos, tāpēc, ir būtiska Daugavas ielejā esošo zālāju regulāra apsaimniekošana, ko sekmē Bioloģiski vērtīgo zālāju apsaimniekošanas atbalsta sistēma valstī. Savukārt intensīvās lauksaimniecības attīstība un tradicionālās lauksaimniecības samazināšanās ir vērtējama kā negatīva tendence, kas apdraud aizsargājamo sugu dzīvotnes.

Ar priežu mežu biotopiem ir saistītas vairākas kukaiņu sugas ar augstu dabas aizsardzības vērtību, tajā skaitā Šneidera mizmīlis, lielā krāšņvabole, priežu dižkoksngrauzis, lielais dižkoksngrauzis, bet teritorijā pastāv atmirušās koksnes īpatsvara samazināšanās risks, kā arī palielinās mežu biotopu fragmentācija.

Teritorijas abinieku un rāpuļu vērtības

Liela tritons

Sarkanvēdera ugunskrupis

Brūnais varžu krupis

Zaļais krupis

Sila ķirzaka

***Bernes konvencijas II pielikums, Eiropas Padomes direktīvas 92/43/EEK (21.05.1992)
II pielikums, Sugu stāvoklis – nelabvēlīgs, aizsardzība - nepietiekama***

Gliemju sugu kopskaits – 84, no tām 22 saldūdens, 56 sauszemes un 6 gliemeņu sugas

Parka vīngliemezis

Biezā perlamutrene

Slidais pumpurgliemezis

Četrzobu pumpurgliemezis

Šīs sugas ierakstītas Biotopu direktīvas II, IV un V pielikumā. Parka vīngliemezis ir ierakstīts arī Bernes konvencijas III pielikumā. Bez šīm sugām teritorijā ir sastopamas vēl 13 īpaši aizsargājamās gliemju sugas.

Zīdītāji – Sikspārņi 9 sugas

Natūza sikspārnis

Ziemeļu sikspārnis

Rūsganais vakarsikspārnis

**Dīķa naktsikspārnis – ES
aizsargājama suga**

Sikspārņu sugu skaits un aktivitāte (pārlidojumu skaits stundā) uzskaitīta ar automātiskajiem detektoriem. Noteikta vidējā sikspārņu aktivitāte jeb saucienu skaits stundā 10 biotopu klasēs. Vairumam no konstatētajām sugām īpaša nozīme ir lielajām ūdenstilpēm – Daugavai, ezeriem, dīķiem ar klaju ūdens virsmu. Apdraudējumi – spilgti izgaismotas teritorijas nakts laikā, kad notiek barošanās.

Izveidots ainavu struktūrplāns

Augšdaugavas teritorijai ir raksturīga savdabīga, vēsturiski izveidojusies dažādu tautu kultūru saplūšana, kas atspoguļojas ainavā, vietvārdos, sadzīvē un arhitektūrā.

Valsts aizsargājamie arheoloģijas kultūras pieminekļi:

Daugavpils novads – 15

Krāslavas novads – 24

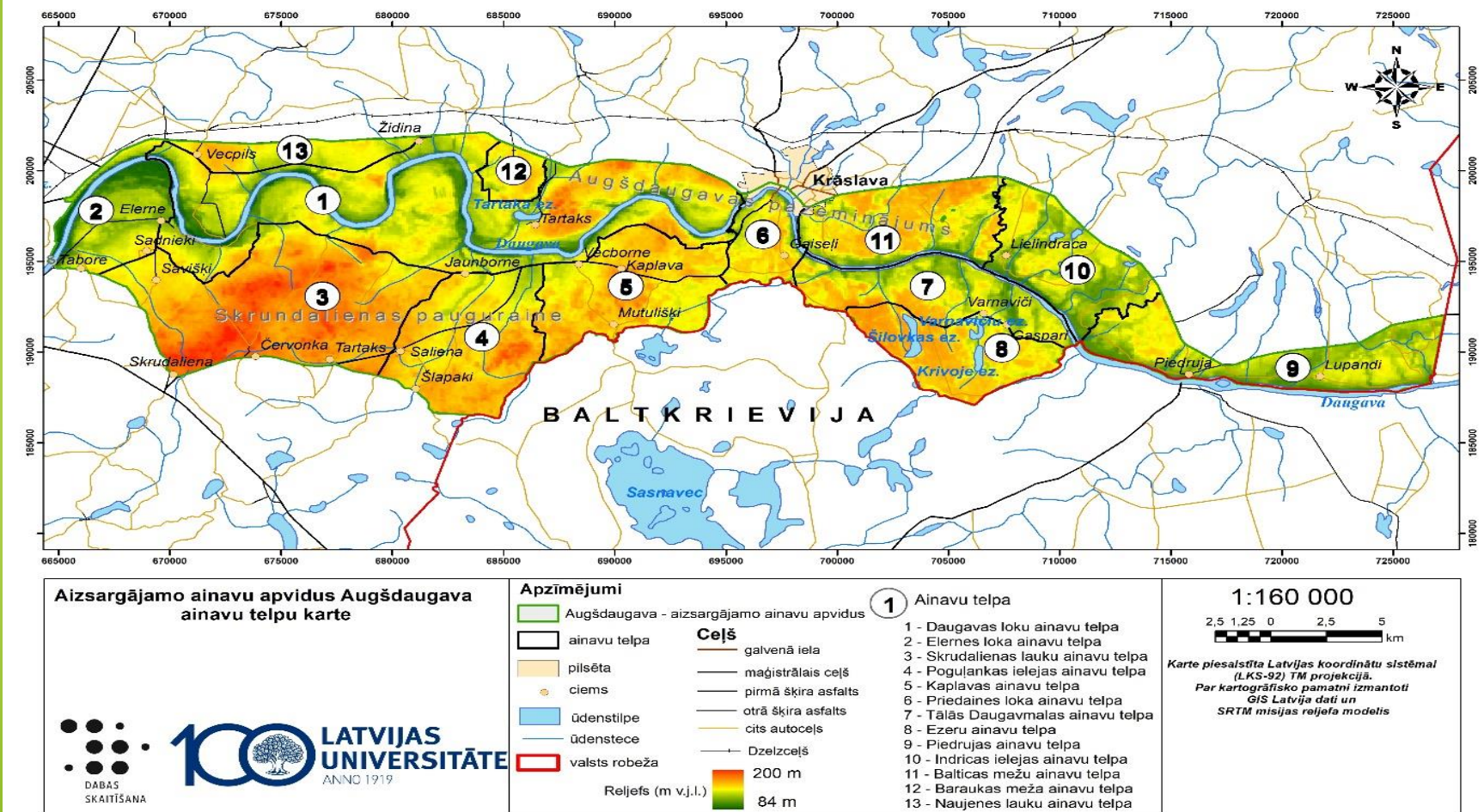
Valsts aizsargājamie arhitektūras, mākslas kultūras pieminekļi:

Daugavpils novads – 5

Krāslavas novads – 7

Jaunatklāti 2 pilskalni Daugavpils novadā un 2 pilskalni Krāslavas novadā

Ainavu struktūrplāns – 13 ainavu telpas

Ainavu telpas

Skats pie Lazdukalna torņa, foto V.Jumtiņa

Kaplavas ainavu telpa V.Jumtiņa

Šeit atrodas valsts aizsargājamie arheoloģijas kultūras pieminekļi Kaplavas (Vecbornes) pilskalns (Zamkovaja gora), Novaseļcu apmetne

Pogulankas ielejas ainavu telpa, V.Jumtiņa

Varnaviču ainavu telpa V.Jumtiņa

Ezeru – Varnaviču mežu ainavu telpa dominē mežu un ezeru ainavas. Ietilpst vairāki ezeri, lielākie ir Varnaviču, Krivojes un Šilovkas ezeri

39 īpaši vizuāli pievilcīgi skatu punkti

15 ainaviski ceļu posmi (skat. pielik.4.2)

Skatu punkts Piedrujā pie Daugavas akmens, kur pavērās skats uz Daugavu un Druju (Baltkrievijas republika) 0,82 ha

Skatu vieta jāattīra no krūmājiem un mazvērtīgiem kokiem, lai atvērtu plašāku panorāmu uz Daugavu un Drujas pilsētu (Baltkrievijas republika). Nav pieļaujama Daugavas kraujas aizaugšana.

Pašvaldības ceļš Juzefova-Židina. Ceļš nodrošina piekļuvi daudziem kultūrvēsturiskiem objektiem, 13,6 ha

Ceļmalu regulāra applaušana un krūmāju ciršana. Veicot ceļa remontdarbus, nav pieļaujama reljefa pārveidošana.

Paldies par uzmanību!

Foto: J.Soms

Kontaktpersonas: Elmīra Boikova plāna administratore, tel. 26186712, elmira.boikova@lu.lv
Lelde Enģele plāna redaktore, tel. 26102617 lelde.engele@inbox.lv